

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
DÖVLƏT STATİSTİKA KOMİTƏSİ**

**Hesabat məlumatlarında baş vermiş xətlərin
təsnifləşdirilməsi və onların aradan
qaldırılması qaydaları**

Bakı – 2019

Hesabat məlumatlarında baş vermiş xətalərin təsnifləşdirilməsi və onların aradan qaldırılması qaydaları

Müqəddimə

Hesabat məlumatlarında baş vermiş xətalərin təsnifləşdirilməsi və onların aradan qaldırılması qaydaları (bundan sonra – Qaydalar) statistik vahidlər tərəfindən kağız və ya elektron formada təqdim olunmuş rəsmi statistika hesabatı formaları üzrə ilkin statistik məlumatlarda aşkar olunan xətalərin aradan qaldırılmasını, yekun məlumatlara təsir dərəcəsinə görə qruplaşdırılmasını, aşkar olunma vaxtından və xətanın xüsusiyyətlərindən asılı olaraq onun redaktə olunmasını və bununla bağlı statistika orqanlarının işçilərinin vəzifə və məsuliyyətini müəyyənləşdirir. Yol verilmiş xətalər haqqında icraçı tərəfindən yerli statistika orqanının və Dövlət Statistika Komitəsi aparatının müvafiq struktur bölmələrinin rəhbərlərinin məlumatlandırılması, xətalərin aradan qaldırılmasına dair qərarların qəbul edilməsi və redaktə olunmuş ilkin statistik məlumatların məlumat bazalarına yenidən daxil edilməsi proseduru da Qaydalarda əksini tapmışdır.

Qaydalar haqqında ümumi məlumat

Bu Qaydalar Dövlət Statistika Komitəsi kollegiyasının 2018-ci il 25 aprel tarixli 4/3 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycanın Milli Statistika Sisteminin Qlobal Qiymətləndirilməsi nəticəsində verilmiş tövsiyələrlə bağlı Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən həyata keçiriləcək işlər üzrə Tədbirlər Planı”na uyğun olaraq Dövlət Statistika Komitəsinin 2013-cü il 15 yanvar tarixli 4/t nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş “Hesabat məlumatlarında baş vermiş xətalərin təsnifləşdirilməsi və onların aradan qaldırılması qaydaları”nın təkmilləşdirilməsi yolu ilə hazırlanmışdır.

Statistika orqanlarının əməkdaşları üçün nəzərdə tutulmuş Qaydaların əsas məqsədi dövriliyindən asılı olmayaraq respondentlər tərəfindən təqdim edilmiş rəsmi statistika hesabatı formalarında aşkar edilmiş xətalərin təsnifləşdirilərək qeydiyyatının aparılması, onların aradan qaldırılması və aidiyyəti üzrə məsuliyyətlərin müəyyənləşdirilməsindən ibarətdir.

Statistika orqanlarının əməkdaşları tərəfindən xətaya yol vermiş respondentlərə şifahi və ya yazılı şəkildə xəbərdarlıq edilir, inzibati xəta haqqında protokolun tərtib olunub-olunmaması barədə intizam tədbirinin görülməsinə dair qərar qəbul olunur.

Hesabat məlumatlarında aşkar edilmiş xətalər şərti olaraq 2 sinif üzrə təsnifləşdirilir və hər bir sinif üzrə xəta üçün müvafiq təshihəedici tədbirlərin icrasını zəruri edir. Hesabat məlumatlarında aşkar edilmiş xətalərin vaxtında aşkarlanması və təsnifləşdirilərək aradan qaldırılması üçün zəruri təshihəedici tədbirlərin görülməsi nəşr olunan və yayımlanan rəsmi statistika məlumatlarında baş vermiş və ya baş verməsi

ehtimal olunan uyğunsuzluqların minimuma endirilməsinə (və ya onların tamamilə aradan qaldırılmasına) xidmət edir.

Xəta aşkar olunduğu halda, icraçı tərəfindən respondentlərə şifahi və ya yazılı formada məlumat verilir, həmin xəta haqqında Dövlət Statistika Komitəsinin rəsmi internet sahifəsinin “E-xidmətlər” bölməsində “Rəsmi statistik hesabatların təqdim edilməsi” alt bölməsinin Keyfiyyətin idarə edilməsi və metaməlumatlar şöbəsinə aid hissəsində yerləşdirilmiş “Uyğunsuzluqların və təshihedici tədbirlərin onlayn qeydiyyatı” elektron jurnalında müvafiq qeydlər aparılır və təhrifetmənin və ya səhvlərin aradan qaldırılması üçün zəruri tədbirlər görülür. Qaydalara əsasən təsnifləşdirilərək “Uyğunsuzluqların və təshihedici tədbirlərin onlayn qeydiyyatı” elektron jurnalında qeydə alınmış xətalərin təhlili müvafiq təhlil sənədlərinin (struktur bölmə tərəfindən görülmüş işlərə dair hesabat, rəhbərlik tərəfindən təhlil sənədi və s.) hazırlanmasında yardımçı ola bilər.

Əsas anlayışlar

Bu Qaydaların məqsədləri üçün istifadə olunan əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

Rəsmi statistika məlumatı – “Rəsmi statistika haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa və Azərbaycan Respublikasının digər qanunvericilik aktlarına uyğun olaraq, rəsmi statistika məlumatlarının istehsalını həyata keçirən müvafiq icra hakimiyyəti orqanları, digər dövlət orqanları tərəfindən rəsmi statistika metodologiyası əsasında sosial, iqtisadi, demografik, ekoloji və digər ictimai proseslərin kəmiyyət tərəfləri haqqında inzibati və ilkin statistik məlumatların işlənməsi və ümumiləşdirilməsi nəticəsində əldə olunan məlumatlardır;

İlkin statistik məlumat – hüquqi və fiziki şəxslər haqqında ilkin məlumatları səciyyələndirən, mötəbər ilkin uçota əsaslanan, yalnız icmal statistik işlər, məcmuələrin tərtib edilməsi, sosial-iqtisadi təhlil üçün istifadə olunan məlumatlardır;

Xəta – respondentlər tərəfindən təqdim olunmuş ilkin statistik məlumatların həqiqi (faktiki) dəyərindən (pul və ya natura ifadəsində olmasından asılı olmayaraq) kənarlaşmadır;

I sinif xəta – rəsmi statistika hesabatı formasının təqdim edilmə müddəti bitməmiş respondent tərəfindən təqdim edilmiş məlumatlarda aşkar edilmiş xətalardır;

II sinif xəta – rəsmi statistika hesabatı formasının təqdim edilmə müddəti bitdikdən sonra respondent tərəfindən təqdim edilmiş məlumatlarda aşkar edilmiş xətalardır;

Əhəmiyyətli uyğunsuzluq – Dövlət Statistika Komitəsi üçün əhəmiyyətli iqtisadi itkilərə səbəb olan, nəşr edilmiş və ya elektron şəkildə yayımlanmış və bununla da Dövlət Statistika Komitəsinin nüfuzuna (işgüzar fəaliyyətinə) zərər gətirən nöqsanlardır;

Az əhəmiyyətli uyğunsuzluq – əhəmiyyətli uyğunsuzluqlara aid edilməyən və Dövlət Statistika Komitəsinin aidiyyəti struktur bölməsinin əməkdaşları tərəfindən operativ şəkildə (1 iş günü ərzində) aradan qaldırıla bilən nöqsanlardır;

Məsul şəxs – Dövlət Statistika Komitəsinin aparatında ilkin statistik məlumatların qəbulu və onların əsasında rəsmi statistika məlumatlarının istehsalına cavabdeh olan struktur bölmənin və ya yerli statistika orqanının rəhbəri və ya onun vəzifələrini müvəqqəti icra edən şəxsdir;

İcraçı – təsdiq olunmuş vəzifə bölgüsü üzrə statistika orqanının statistik məlumatların hazırlanmasına (qəbuluna, işlənməsinə) cavabdeh olan əməkdaşdır;

Respondent – rəsmi statistika istehsalçılarında statistik məqsədlər üçün məlumatların toplanması zamanı özləri və (və ya) fəaliyyətləri haqqında məlumatları təqdim edən dövlət orqanları, hüquqi şəxslər, onların filial və nümayəndəlikləri, habelə fiziki şəxslərdir.

Qaydaların şərhı

Xətalardan təsnifləşdirilməsi və onların düzəldilməsi qaydaları

İlkin statistik məlumatların qəbul olunması formasından asılı olmayaraq, rəsmi statistika hesabatları üzrə məlumatlarda aşkar olunmuş xətlər aşağıdakı 2 sinif üzrə qruplaşdırılır:

- I sinif xəta;
- II sinif xəta.

I sinif xəta baş verdikdə onu aşkar etmiş yerli statistika orqanının əməkdaşı xəta aşkar olduğu gün ərzində idarənin rəhbərini şifahi formada məlumatlandırılmalı, xəta haqqında respondentə məlumat verilməli və onun rəsmi statistika hesabatının son təqdim etmə vaxtınadək respondent tərəfindən aradan qaldırılması üçün zəruri tədbirlər görməlidir.

Eyni tip xəta eyni respondent tərəfindən 2 və daha çox halda təkrar olduqda yol verilmiş nöqsan haqqında məsul şəxsə məlumat verilməli və səhv məlumatı təqdim etmiş respondent (və ya respondentlər) yazılı şəkildə xəbərdar edilməlidir. Həmçinin xətanın gələcəkdə təkrar olunmaması üçün xətanı törətmiş respondent və ya onun nümayəndəsi telefon (e-poçt və s.) vasitəsilə müvafiq qaydada məlumatlandırılaraq təlimatlandırılmalıdır.

Aşkar edilmiş hər bir xətaya dair “Uyğunsuzluqların və təshihəedici tədbirlərin onlayn qeydiyyatı” elektron jurnalında müvafiq qeydlər aparılır.

I sinif xətanın statistik məlumat bazasında redaktəsi xətaya yol vermiş respondent tərəfindən həyata keçirilir.

II sinif xəta baş verdikdə onu aşkar etmiş statistika orqanının əməkdaşı 1 iş günü ərzində yerli statistika orqanının və yaxud aparatın müvafiq struktur bölməsinin rəhbərini şifahi qaydada və ya yazılı formada elektron sənəd dövriyyəsi sistemi vasitəsilə məlumatlandırılmalı, xəta haqqında respondentə məlumat verməli və onun aradan qaldırılması üçün müvafiq tədbir görməlidir.

Aşkar edilmiş hər bir xətaya dair “Uyğunsuzluqların və təshihəedici tədbirlərin onlayn qeydiyyatı” elektron jurnalında müvafiq qeydlər aparılır.

Xətanın gələcəkdə təkrar olunmaması üçün xətanı törətmiş respondent və ya onun nümayəndəsi yazılı və ya şifahi formada (məktub, e-poçt, telefon və s.) müvafiq qaydada məlumatlandırılaraq təlimatlandırılmalıdır.

İlkin statistik məlumatı səhvlərlə təqdim etmiş respondent barəsində məlumatların verilməsi qaydalarının pozulmasına görə inzibati xəta haqqında protokol tərtib olunur. Xətlərin xüsusiyyətindən və sayından asılı olaraq yol verilmiş nöqsanlar

üzrə məsuliyyətlər müəyyən edilməklə icraçı haqqında intizam tədbirinin görülməsi yerli statistika orqanının rəhbəri tərəfindən müəyyənləşdirilir.

II sinif xətanın statistik məlumat bazasında redaktəsi xətanın məzmunu və aradan qaldırılmasının zəruriliyi barədə aparatın aidiyyəti struktur bölməsi tərəfindən Dövlət Statistika Komitəsinin rəhbərliyinə təqdim olunmuş yazılı məlumat (xidməti məruzə və ya arayış) əsasında aparatın İnformasiya texnologiyaları şöbəsi və aidiyyəti struktur bölməsi tərəfindən icra olunur və redaktənin nəticəsi haqqında müvafiq yerli statistika orqanına məlumat verilir.

Bu sinif xəta respondentin özü tərəfindən aşkar olunduqda, respondent tərəfindən mövcud xətanın (uyğunsuzluğun) aradan qaldırılması barədə Dövlət Statistika Komitəsinin və yaxud müvafiq yerli statistika orqanının rəhbərliyinin adına rəsmi müraciət etməsi üçün məsul şəxs tərəfindən müvafiq tədbirlər görülməlidir.

Qeyd. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 389-cu maddəsinə uyğun olaraq statistik məlumatların verilməsi qaydalarının pozulması hallarında, yeni statistik müşahidələrin aparılması üçün zəruri olan məlumatların təqdim edilməməsinə və ya vaxtında təqdim edilməməsinə, yaxud hesabatların təhrif edilməsinə görə inzibati xəta törətmiş şəxslər üç yüz manatdan beş yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir.

Respondentlərlə iş

Rəsmi statistika hesabatı formalarında yol verilmiş xətalara bağlı yerli statistika orqanları xətaya yol vermiş statistik vahidlərin nümayəndələrinin iştirakı ilə mütəmadi olaraq təlimati müşavirələr keçirməli, təşkil olunmuş tədbirlər protokollaşdırılmalı və bununla bağlı Dövlət Statistika Komitəsi aparatının Statistika işlərinin əlaqələndirilməsi və strateji planlaşdırma şöbəsinə məlumat təqdim olunmalıdır.

Məlumat bazalarının yenidən formalaşdırılması

Təqdim etmə müddəti başa çatmış rəsmi statistika hesabatı forması üzrə və arxivləşdirilmiş məlumat bazalarında II sinif xətalara dair zəruri dəyişiklik Dövlət Statistika Komitəsinin rəhbərliyinin razılığı əsasında aparıla bilər.

Nəşr olunmuş yekunlarda xətalərin düzəldilməsi

Nəşr olunmuş və yayımlanmış rəsmi statistika məlumatlarında aşkar edilmiş xətalərin düzəldilməsi Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin "Nəşr olunmuş və yayımlanmış rəsmi statistika məlumatlarında yol verilmiş uyğunsuzluqların aradan qaldırılması qaydaları"na uyğun həyata keçirilir.

Xətalərin qeydiyyatı

Xətalərin gələcəkdə təkrar olunmaması və vaxtında təshihedici tədbirlərin görülməsi, bu sahədə fəaliyyətlərin planlaşdırılması məqsədilə bütün xətalər "Uyğunsuzluqların və təshihedici tədbirlərin onlayn qeydiyyatı" elektron jurnalında qeydə alınmalıdır. Uyğunsuzluqların və təshihedici tədbirlərin onlayn qeydiyyatı aparatın aidiyyəti struktur bölmələri və ya müvafiq yerli statistika orqanları tərəfindən aparılır və

elektron jurnalda uyğunsuzluğun aşkar edilmə tarixinə, uyğunsuzluğu aşkar etmiş şəxsin soyadı, adı və vəzifəsinə, uyğunsuzluğun məzmununa, əmələ gəlmə səbəbinə, aradan qaldırılması üçün görülmüş tədbirlərə, uyğunsuzluğun aradan qaldırılması tarixinə, uyğunsuzluğu aradan qaldırmış şəxsin soyadı, adı və vəzifəsinə və uyğunsuzluğun əhəmiyyətliyinə dair məlumatlar əks etdirilir.

İstifadə edilən ədəbiyyatlar:

1. “Rəsmi statistika haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu <http://www.e-qanun.az/framework/8882>
2. Keyfiyyətin idarə edilməsi sistemi, sənəd toplusu (V nəşr), Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi, Bakı 2017;
3. “Hesabat məlumatlarında baş vermiş xətlərin təsnifləşdirilməsi və onların aradan qaldırılması qaydaları”, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi, Bakı 2013;
4. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsi <http://www.e-qanun.az/code/24>;
5. Statistical data editing: methods and techniques, Volume No.1 UN, New York and Geneva, 1994;
6. BMT-nin Avropa İqtisadi Komissiyasının (AİK) Avropa Statistikləri Konfransı çərçivəsində statistik məlumatların redaktə olunmasına dair işçi sessiyası üzrə vəsait, 2012: <https://www.unece.org/index.php?id=28648>.